

Use of Forest Products Who Lives in Mountain Areas of Mersin Province

Sedef Akıncı^{1,a}, Dilek Bostan Budak^{1,b,*}

¹Department of Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, Çukurova University, 01330 Adana, Turkey

*Corresponding author

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p><i>Research Article</i></p> <p>Received : 19/09/2019 Accepted : 21/10/2019</p> <p>Keywords: Gender Mountain village Forest Medicinal and aromatic plants Mersin</p>	<p>In the study, which is conducted in mountain villages of Mersin province, 99 people selected by simple random sampling method. The data were collected by face to face interviewed. 64.6% of the individuals were male, 35.4% female and 35.4% had a primary school diploma. The average household width was 2.38 and the average age was 50.32. Small ruminant and beekeeping activities are the main source of livelihood for individuals who lives in mountain villages, but also they are benefiting from forest products. As forest products, medicinal aromatic plants such as centaury, thyme, rosehip, mushrooms, blackberries, carob, and straw are used. Men work more intensively in jobs such as wood, timber and resin, which require heavy labour, while products such as centaurs, blackberries and rosehips are collected by women. Individuals' perceptions of forest and forest products do not change according to gender, age and education level. This is because they need the forest and its' products to maintain their lives. In general, it is determined that the population living in the mountain villages live a life based on forest and forest products. In this context, protection of forest areas in the region is very important both for the prevention of environmental damage and for the people of the region. In addition to individual awareness, support should be provided by the relevant ministries on the use and protection of forests and products. The aim of this study was to identify the use of forest products and opinion about forest who lives in mountain villages of Mersin.</p>

Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi 8(1): 220-225, 2020

Mersin İlinde Dağlık Alanlarda Yaşayan Bireylerin Orman Ürünlerini Kullanımı

MAKALE BİLGİSİ	ÖZ
<p>^aBu yayın Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde yapılan Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.</p> <p><i>Araştırma Makalesi</i></p> <p>Geliş : 19/09/2019 Kabul : 21/10/2019</p> <p>Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Dağ köyü Orman Tıbbi ve aromatik bitkiler Mersin</p>	<p>Mersin ili dağ köylerinde yapılan çalışmada basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 99 kişi ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Bireylerin %64,6'sını erkekler, %35,4'ünü kadınlar oluşturmakta ve %35,4'ü ilkökul mezunudur. Ortalama hane halkı genişliği 2,38 ve ortalama yaş 50,32'dir. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ve arıcılık faaliyetleri dağ köylerinde yaşayan bireylerin temel geçim kaynağı iken; aynı zamanda orman ürünlerinden faydalandıkları da tespit edilmiştir. Orman ürünleri daha çok kantaron, kekik, kuşburnu, mantar, böğürtlen, keçiboynuzu, andız gibi tıbbi aromatik bitki grubundan oluşmaktadır. Ağır işgücü gerektiren odun, kereste ve reçine gibi işlerde erkekler daha yoğun çalışırken; kantaron, böğürtlen, kuşburnu gibi ürünler daha çok kadın nüfus tarafından toplanmaktadır. Bireylerin, orman ve orman ürünlerine bakış açıları cinsiyete, yaşa ve eğitim düzeyine göre değişmemiştir. Bunun nedeni yaşamlarını idame ettirebilmek için ormana ve ürünlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Genel olarak değerlendirildiğinde, dağ köylerinde yaşayan nüfusun orman ve orman ürünlerine dayalı bir yaşam sürdürmekte oldukları belirlenmiştir. Bu bağlamda bölgede orman alanların korunması hem bölge halkı hem de çevresel tahribat açısından oldukça önemlidir. Bireysel bilinçlendirmenin yanı sıra orman ve ürünlerinin kullanılması ve korunması konusunda ilgili bakanlıklar tarafından destek sağlanmalıdır. Bu çalışmanın amacı Mersin ili dağ köylerinde yaşayan bireylerin orman ürünlerini kullanım durumlarını ortaya koymak ve orman hakkındaki düşüncelerini tespit etmektir.</p>

^a s3def@hotmail.com | ^{id} <https://orcid.org/0000-0002-5200-2126> | ^b dbostanbudak@gmail.com | ^{id} <https://orcid.org/0000-0001-6318-698X>

Giriş

Ormanlar ülkelerin önemli doğal kaynaklarından birisidir. Yenilenebilir ve sürdürülebilir nitelikteki bir doğal kaynak olarak ormanlar; odun ve odun dışı orman ürünleri, sosyal ve kültürel hizmetler ve koruyucu-çevresel işlevler gibi birçok işleve sahiptir. Bu nedenle de ülkelerin sürdürülebilir kalkınmasında ormanların korunması ve toplumun her kesiminin optimum fayda sağlayabileceği şekilde planlanması ve yönetilmesi gerekmektedir (Şenyaz ve ark., 2005).

Dünya Bankası verilerine göre dünya genelinde 1990 yılında 4,13 milyar hektar olan ormanlık alan 2015 yılında 3,9 milyar hektara gerilemiştir. Gerileme hızı 2000 yılı itibarıyla azalış trendi göstermesine rağmen ormansızlaşma önemli bir sorun olarak görülmektedir (World Bank, 2017). Ormanlar ılıman ve kuzey bölgelerde günden güne artmakta iken; tropik bölgelerde ormanlık alanlar azalmaya devam etmiştir. (Keenan ve ark., 2015; Sloan ve Sayer, 2015). FAO'nun günümüze kadar olan kapsamlı bir ormanlık alan incelemesine göre yaklaşık 129 milyon hektar orman 1990 yılından bugüne kaybolmuştur (FAO, 2017). 1948 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün Küresel Orman Kaynakları Değerlendirme Grubu, orman alanlarının, özelliklerinin ve üretiminin küresel değerlendirmesini üstlenmektedir. Şüphesiz bu tür bir örgütlenme ormansızlaşma oranının azalmasında etkin rol oynamıştır (Mac Dicken, 2015; Sloan ve Sayer, 2015). Ancak uzun vadeli politikalar geliştirilmedikçe, nüfus artışı ile birlikte ormanlık alanlar tarım ya da diğer amaçla kullanıma açılarak ormansızlaşma artmaya devam edecektir.

Türkiye'de 6831 sayılı Orman Kanun'unun 1. maddesinde ormanın tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre; tabii olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleriyle birlikte orman sayılmaktadır. Bu tanım oldukça geniş olduğundan aynı maddenin istisna bentlerinde orman sayılmayan alanlar açıklanmıştır (Elvan, 2005).

Türkiye'nin ormanlık alanları ile ilgili veriler incelendiğinde; 1973 yılında 20 199 296 hektar, 1999 yılında 20 763 248 hektar, 2004 yılında 21 188 747 hektar, 2012 yılında 21 678 134 hektar, 2015 yılında 22 342 935 hektar ve 2018 yılında 22 621 935 orman alanı bulunduğu belirlenmiştir (OGM, 2019). Türkiye'nin yüz ölçümü ile ormanlık alan oranlanarak mukayese edildiğinde ise; 1973 yılında, Türkiye'nin %26,1'si ormanlık alan iken 2015 yılı verilerine bakıldığında bu oran %28,6'ya ulaşmıştır (OGM, 2017).

Türkiye'de, ormanlık alanların %33'ü yapraklı ormanlar (meşe, kayın, kızılğaç, kestane, gürgen gibi ağaç türleri) ile kaplıken; %48'i ise ibrelili ormanlar (kızılçam, karaçam, sarıçam, göknar, ladin, sedir gibi ağaç türleri) ile kaplıdır. Geri kalan %19'luk kısım ise hem ibrelili hem yapraklı karışık şekilde bulunan ormanlarla örtülmüştür (TOD, 2019).

Türkiye'deki ormanların %50'si ekonomik fonksiyon, %42'si ekolojik fonksiyon, %8'i ise sosyokültürel fonksiyon ile yönetilmektedir (OGM, 2017a). İnsanlar çok eski zamanlardan beri ormanları doğal yaşam alanları olarak görüp ormanlardan faydalanmış ve ormanlar ile iç içe olup etkileşim göstermişlerdir. İlkel malzemelerin ana maddesinin ağaç olduğu ve hayatın, yaşam alanlarımızın birçok alanında ağaç malzemelerle etkileşim içerisinde bulunulduğu gözlemlenmiştir. Bu etkileşimden doğan bir

sonuç olarak insanlar yaşam alanlarını orman kaynakları yakınlarında kurmaya başlamışlardır. Bu ihtiyaç da ormanlara olan talebin artmasına neden olmuştur. Ancak zamanla sağlık eğitim ve sosyal ihtiyaçların artması bunun yanında teknolojinin gelişmesi insanlara farklı ihtiyaçlar doğurmuş ve bu ihtiyaçları karşılamak üzere kırsal alanlardan kentlere göçler başlamıştır.

Türkiye'de orman köyleri, sosyoekonomik bakımdan toplumun en geri kalmış kesimini oluşturmaktadır. Orman köyleri, devlet ve özel sektör yatırımlarından en az payı alan, bu köylerde yaşayanların yaşam koşulları ülke koşullarının altında olan yerler olarak sınıflandırılabilir. Aynı zamanda, orman köyleri, aile başına düşen tarım arazisi miktarının oldukça düşük olduğu, kamu hizmetlerinden yararlanma düzeyinin diğer kırsal bölgelerden daha düşük olduğu ve göç oranının daha yüksek olduğu bölgelerdir. Türkiye'deki orman köylerinde genel itibarıyla sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğu, okullaşma oranının düşük olması ile birlikte eğitim kalitesi ve okullarının niteliklerinin geri kalmış düzeyde olduğu bilinmektedir (Yaşama Dair Vakıf, 2018).

Orman köylerindeki işsizlik oranı yaklaşık olarak %60'tır. Ormanlardan elde edilen gelirler, köylülerin geçimlerini sağlamasında yetersiz kalmaktadır. Bu durum ise orman köylülerinin orman kaynaklarına olan ilgilerinin ve beklentilerinin azalmasına ve dolayısıyla orman köylerinden göçün artmasına neden olmaktadır (Anonim, 2004).

1970 yılında yaklaşık 7,9 milyon orman köylüsü mevcutken, 1985 yılında 10,1 milyona yükselmiştir. 2016 yılında ise orman köylüsü nüfusu 7,1 milyona gerilemiştir. 2016 yılında orman köylerinde yaşayan orman köylüsü nüfusu, ülke nüfusunun yaklaşık olarak %9'una karşılık gelmektedir (OGM, 2017b).

Dağlık alanda yaşayan bireylerin geçim kaynakları arasında hayvancılığın yanı sıra orman ürünleri de bulunmaktadır. Halk ormandan yakacak almak, ormanın eğlence, dinlenme, toplum sağlığı ve estetik güzelliklerinden yararlanmak, ormancılık faaliyetlerinde işçi olarak çalışmak sureti ile faydalanmaktadır. Piyasanın talebine bağlı olarak bazı ürünleri toplayarak satmaktadırlar.

Tıbbi aromatik bitkilerden kantaron, kekik, sumak, sıra, yavşan ve defne; yabani meyve, sebze ve yenilenebilen ürünlerden alıç, böğürtlen, taş armudu, yabani elma, yabani erik, kuşburnu, çiriş, hardal, mantar; odun ve kereste ürünlerinden odun, kereste, reçine (çıra), çam kozalağı, çam fıstığı, andız (pekmezi), keçiboynuzu (harnup) başlığı altında 22 adet orman ürünü ele alınmıştır.

Bu çalışmada Mersin ilindeki dağ köylerinde doğa ile iç içe yaşayan bireylerin ormana bakış açıları ve orman ürünlerini kullanım durumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Materyal ve Yöntem

Araştırmanın ana materyalini, Mersin İli dağlık alandaki orman köylerinde yaşayan bireylerden anket yoluyla elde edilen veriler oluşturmuştur. Ayrıca veri setinin geliştirilmesi ve desteklenmesi için alan gözlemleri ve grup görüşmelerinden de faydalanılmıştır. Araştırmanın ana materyalini oluşturan anketler 2018 yılının yaz ayında yapılmıştır. Ön anket çalışması yapılmış, gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra verilerin toplanması aşamasına geçilmiştir.

Mersin İli dağlık alanlarda nüfusun yoğunlaşmış olduğu yerler, Yüksekoluk, Yeniköy, Fındıkpınarı, Tepeköy, Çukurkeşlik ve Cumayakası gayeli olarak seçilmiştir. Gayeli olarak seçilen yerleşkelerden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile örnekler belirlenmiş ve birincil veriler elde edilmiştir.

Mersin İli dağlık alanlardaki köylerde yaşayan birey sayısı yaz aylarında artış gösterirken kış aylarında azalmaktadır. Net nüfusa ulaşmakta sorunlar yaşandığından çalışmanın örnek büyüklüğünün hesaplanmasında Basit Tesadüfi Olasılık Örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Sonlu küme ($N < 10000$) söz konusu olduğunda kullanılacak formül şu şekildedir (Arıkan, 2017).

$$n = \frac{N \times p \times q \times z^2}{(N-1) \times D^2 + z^2 \times p \times q}$$

N = Evren büyüklüğü

n = Örnek hacmi

z = 2,58 (%99 güven düzeyine karşılık gelen standart z değeri)

p =: Örneğin ana kitleyi temsil edebilme olasılığı (p=0,80)

q =: (1-p) İlgili özelliğe sahip olmayan ana kitle oranı

d = Kabul edilen örnekleme hatası. (\pm %10 olarak kabul edilmiştir.)

İlgili formül kullanılarak, %99 güven düzeyinde, %10 örnekleme hatası ile örnek hacmi 100 olarak hesaplanmıştır. 100 kişi ile görüşme yapılmış ancak bir anket hatalı çıktığı için analize tabii tutulmamıştır.

Veri değerlendirmede kullanılacak yöntemler araştırmanın amaçları doğrultusunda seçilmiş ve çalışmanın analizleri SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır. Elde edilen veriler çeşitli parametrik testleri uygulayabilmek amacıyla normal dağılıma uygunluğu ve varyansların homojenliği test edilmiştir. Verilerin bazıları normal dağılım gösterdiği için parametrik testlerden One-Way ANOVA uygulanmıştır. Normal dağılım göstermeyenlere bağımsız t testi uygulanmıştır (Kalaycı, 2016).

Üçlü Likert ölçeğinde kullanılan hiçbir zaman=1, arasıra=2 ve her zaman=3 olarak analize tabii tutularak ortalaması alınmıştır. İfadeler katılım düzeyleri için kullanılan katılmıyorum=0, kısmen katılıyorum=1 ve katılıyorum=2 olacak şekilde tanımlanarak analiz edilmiş ve ortalamaları alınmıştır.

Araştırma Bulguları

Bireylerin %64,6'ünü erkekler oluştururken; %35,4'ü kadınlardan oluşmuştur. Erkeklerin fazla olmasının nedeni bazı kadınların anket zamanı ürün toplama ve kurutma işlerine yoğunlaştıkları için çalışmaya katılmak istememeleridir.

Çalışmaya katılanların yaş ortalaması 50,32 olarak bulunmuştur. Gençlerin köylerden uzaklaşması nedeniyle buralarda yaşayan kişilerin yaş ortalamaları yüksek olup; her geçen yıl artış göstereceği beklenmektedir. Orman köylerinde eğitim imkanının az olması elde edilen bulgularla desteklenmektedir. Bireylerin %35,4'ünü

ilkokul mezunları oluşturmaktadır. Üniversite mezunu olanların oranı ise %24,2'dir. Ortalama hane halkı genişliği 2,38'dir. Gençlerin köylerden göç etmesi nedeniyle hanedeki nüfus sayısı giderek azalmaktadır. Yaz aylarında çocuklarının ve torunlarının dönem dönem gelmesiyle nüfus geçici de olsa artış göstermektedir.

Gelir gruplarına göre dağılım incelendiğinde; 1500 TL'den az geliri olanların oranı %26,5, 1501-2500 TL geliri olanların oranı ise %29,6'dır. Ormanda yaşayan bireyler kendi geçimlerini sürdürülebilmek için küçükbaş hayvan yetiştirmekte ve arıcılık faaliyetinde bulunmaktadır. Koyunu olan 17, keçisi olan 13 ve kovanı olan ise 4 kişi bulunmaktadır. Koyun ortalaması 8,1, keçi ortalaması 6,1 ve kovan ortalaması 61,0'dır. Hayvan varlığından da anlaşılacağı gibi genellikle aile ihtiyacı için bu yetiştiriciliğin yapıldığı görülmektedir.

Araştırmanın yürütüldüğü bölgede kekik, sumak, sıra, kantaron, yavşan ve defne yoğun olarak kullanılan tıbbi aromatik bitkiler arasındadır. Bireylerin %55,6'sı kekiği ve %39,4'ü sumacı her zaman kullanmaktadırlar. Her derde deva olarak bilinen kantaron kullanım sıklığı oldukça yüksektir. Kantaronu her zaman kullananların oranı %64,6'dır. Sıra ve yavşan bitkisinin kullanımı düşüktür, sırayı her zaman kullananların oranı %18,2 ve yavşan bitkisini her zaman kullananların oranı %21,4'tür. Çay olarak da tüketilebilen defne bitkisini hiçbir zaman kullanmayanların oranı %70,4, ara sıra kullananların oranı %18,4, her zaman kullananların oranı ise %11,2'dir.

Bahsedilen tıbbi ve aromatik bitkilerin hemen tamamı aile ihtiyacına yönelik olarak kullanılmaktadır. Az da olsa ticari amaçla toplananlar esas olarak aile ihtiyacı için topladıklarını belirtmişlerdir. Aslında gelir elde edebileceklerini ancak genç nüfusun azlığından dolayı ticari amaç için toplayamadıklarını vurgulamışlardır.

Alıç bitkisini ara sıra kullananların oranı %43,4 ve her zaman kullananların oranı %19,2'dir. Böğürtlen bitkisini her zaman kullananların oranı %59,6'dır. Taş armudu bitkisini hiçbir zaman kullanmayanların oranı %55,6'dır. Bireylerin %61,6'sı yabani elma bitkisini ve %57,6'sı yabani erik bitkisini hiçbir zaman kullanmamaktadır. Kuşburnu bitkisi en fazla kullanılan ürünler arasındadır ve hiçbir zaman kullanmayanların oranı sadece %7,1'dir. Çiriş bitkisini hiçbir zaman kullanmayanların oranı %66,3 ve hardal bitkisini hiçbir zaman kullanmayanların oranı %61,2'dir. Mantarı hiçbir zaman kullanmayanların oranı %9,1, ara sıra kullananların oranı %36,4, her zaman kullananların oranı %54,5'tir. En çok kullanılanlar ürünler böğürtlen, kuşburnu ve mantardır.

Meyvesi ve odunu kullanılabilen alıç sadece aile ihtiyacı için toplanmaktadır. Yine böğürtlenin, kuşburnunun ve mantarın da tamamına yakını aile ihtiyacı için değerlendirilmektedir.

Odunu her zaman kullananların oranı %43,4, keresteyi hiçbir zaman kullanmayanların oranı %90,9, reçineyi her zaman kullananların oranı %38,4'tür. Çam kozalağını ara sıra kullananların oranı %47,5'tir ve oldukça pahalı olan çam fıstığını hiçbir zaman kullanmayanların oranı %65,7'dir. Andız (pekmez için) ara sıra kullananların oranı %54,5 olup; her zaman kullananların oranı %29,3'tür. Keçiboynuzunu (harnup) hiçbir zaman kullanmayanların oranı %17,2, ara sıra kullananların oranı %58,6 olup her zaman kullananların oranı da %24,2'dir.

Çizelge 1 Cinsiyete göre orman ürünlerinin toplanması

Table 1 Collection of forest products by gender

Bitkiler	Erkek		Kadın		Kadın ve erkek	
	n	%	n	%	n	%
Kekik	7	7,5	32	34,4	54	58,1
Sumak	6	10,0	25	41,7	29	48,3
Sıra	5	9,4	28	52,8	20	37,8
Kantaron	7	7,7	50	54,9	34	37,4
Yavşan	3	6,1	31	63,3	15	30,6
Defne	5	15,6	14	43,8	13	40,6
Alıç	22	36,1	15	24,6	24	39,3
Böğürtlen	10	10,5	43	45,3	42	44,2
Taş armudu	18	40,9	10	22,7	16	36,4
Yabani elma	16	41,0	10	25,6	13	33,3
Yabani erik	16	37,2	13	30,2	14	32,6
Kuşburnu	9	10,0	39	43,3	42	46,7
Çiriş	7	20,0	13	37,1	15	42,9
Hardal	8	20,5	19	48,7	12	30,8
Mantar	14	15,7	26	29,2	49	55,1
Odun	72	90,0	1	1,3	7	8,8
Kereste	9	81,8	0	0,0	2	18,2
Reçine (Çıra)	72	90,0	1	1,3	6	7,5
Çam kozalağı	58	79,5	3	4,1	11	15,1
Çam fıstığı	25	71,4	3	8,6	7	20,0
Andız (pekmez için)	33	39,8	11	13,3	39	47
Keçiboynuzu (Harnup)	35	42,2	9	10,8	39	47

Çizelge 2 Orman ve orman ürünleri hakkındaki düşünceler ve cinsiyet arasındaki ilişki

Table 2 Relation between gender and thoughts of forest and forest products

İfadeler	Cinsiyet	N	Ort.	St. Sapma	t	P
Ormanların korunması için yasalarımız yeterli değildir.	Erkek	64	1,75	0,50	-1,063	0,290
	Kadın	35	1,86	0,43		
Ormanlar her geçen gün azalmaktadır.	Erkek	64	1,84	0,48	-0,138	0,891
	Kadın	35	1,86	0,43		
Orman ürünleri her geçen gün azalmaktadır.	Erkek	64	1,84	0,44	0,458	0,648
	Kadın	35	1,80	0,47		
Bitki ve hayvan türlerinin sayısı giderek azalmaktadır.	Erkek	64	1,86	0,43	1,153	0,252
	Kadın	35	1,74	0,56		
Orman ülkelerin önemli doğal kaynaklarından birisidir	Erkek	64	1,97	0,25	-0,057	0,955
	Kadın	35	1,97	0,17		
Ormanlar kırsal kalkınmaya katkı sağlar.	Erkek	64	1,86	0,39	0,923	0,358
	Kadın	35	1,77	0,55		
Kırsal kesimde genellikle yakacak odun için ormanlardan yararlanılır.	Erkek	64	1,84	0,41	0,785	0,434
	Kadın	35	1,77	0,49		
Tarım yapmak için ağaçların kesilmesi ormanlar için büyük tehdit oluşturmaktadır.	Erkek	64	1,78	0,49	-0,772	0,442
	Kadın	35	1,86	0,43		
Ormanlarda yaşamayanlar bile ormanlardan sağlanan ürünlere ihtiyaç duymaktadırlar.	Erkek	64	1,88	0,38	-0,496	0,621
	Kadın	35	1,91	0,37		
Ormanlar tahrip edildiğinde toplum sağlığı zarar görür.	Erkek	64	1,98	0,13	2,172	0,032*
	Kadın	35	1,89	0,32		
Orman ürünleri gelirimize katkı sağlamaktadır.	Erkek	64	0,27	0,62	-0,759	0,450
	Kadın	35	0,37	0,73		
Ormanların tahrip edilmesi su kirliliğini artırır.	Erkek	64	1,67	0,69	0,305	0,761
	Kadın	35	1,63	0,65		
Ormanların tahrip edilmesi toprak erozyonunu artırır.	Erkek	64	1,97	0,25	0,528	0,599
	Kadın	34	1,94	0,24		
Ormanların tahrip edilmesi bitki türlerinin yok olmasına neden olmaktadır.	Erkek	64	1,88	0,42	1,055	0,294
	Kadın	35	1,77	0,55		
Ormanların tahrip edilmesi hayvan türlerinin yok olmasına neden olmaktadır.	Erkek	64	1,89	0,31	0,067	0,947
	Kadın	35	1,89	0,40		
Aşırı tarımsal ilaç kullanımı ormanları tehdit etmektedir.	Erkek	64	1,45	0,82	0,069	0,945
	Kadın	34	1,44	0,82		

*P<0,05

Odon, reçine, andız, keçiyoynuzu, çam kozalağı, çam fıstığı ve kereste ormandan elde edilen en önemli ürünler arasında yer almaktadır. Bu ürünleri bir miktar kullanan katılımcılar genellikle kendi aile ihtiyaçları için değerlendirmektedirler. Ticari amaç düşünülmemektedir. Yoğun işgücü gerektiren ancak yaşlı bir nüfusa sahip olduğundan dolayı ticari amaç fazla düşünülmemektedir.

Çalışmada ele alınan tıbbi ve aromatik bitkilerin, yabani meyve ve sebzenin, odun, kereste ve diğer ürünlerin toplanmasında cinsiyete göre farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Çizelge 1’de görüldüğü gibi genellikle kadın ve erkek birlikte toplamakta, sadece ağır iş gücü gerektiren odun ve ürünlerinde erkek daha fazla rol almaktadır. Hassas ürünlerin toplanmasında ise ağırlıklı olarak kadınlar yer almaktadır.

Orman ve orman ürünleri ile ilgili on altı (16) ifade hakkındaki düşüncelerini ölçmek için üçlü Likert ölçeğinden faydalanılmıştır. İlgili ifadeler katılıma katılmıyorum, kısmen katılıyorum ve katılıyorum olacak şekilde düzenlenmiştir. Katılım düzeyleri, veri girişinde katılmıyorum=0, kısmen katılıyorum=1 ve katılıyorum=2 olacak şekilde tanımlanmıştır. İfadelere katılım düzeylerinin cinsiyete, yaşa ve eğitim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini ölçebilmek için bağımsız gruplarda t testi yapılmıştır (Çizelge 2). Bağımsız gruplarda t testi sonuçlarına göre; “ormanlar tahrip edildiğinde toplum sağlığı zarar görür” ifadesine katılım düzeyi cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte iken ($P<0,05$) diğer ifadeler katılıma katılmıyorum=0, kısmen katılıyorum=1 ve katılıyorum=2 olacak şekilde tanımlanmıştır. İfadelere katılım düzeylerinin cinsiyete, yaşa ve eğitim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Yaş gruplarına göre farklılık gösterip göstermediğini ölçebilmek için ANOVA testi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre “ormanların tahrip edilmesi bitki türlerinin yok olmasına neden olmaktadır” ifadesine katılım düzeyi yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterirken ($P<0,05$), diğer yaş gruplarına katılım düzeyi yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($P<0,05$). Anlamlı farklılık gösteren ifade için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; 31-40 yaş ve 50 üzeri yaş grubu kişilerin ifadeye katılım düzeyi, 19-30 yaş grubu kişilerin ifadeye katılım düzeyinden anlamlı derecede daha yüksektir.

İfadelere katılım düzeylerinin eğitim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini ölçebilmek için de ANOVA testi yapılmıştır. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; “orman ürünleri her geçen gün azalmaktadır”, “ormanlar kırsal kalkınmaya katkı sağlar” ve “aşırı tarımsal ilaç kullanımı ormanları tehdit etmektedir” ifadelerine katılım düzeyleri eğitim durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($P<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; “Orman ürünleri her geçen gün azalmaktadır.” ifadesi için; ortaokul ve lise mezunlarının ifadeye katılım düzeyi ilkökul mezunlarının ifadeye katılım düzeyinden anlamlı derecede daha yüksektir. “Aşırı tarımsal ilaç kullanımı ormanları tehdit etmektedir.” ifadesi için; ortaokul, lise ve üniversite

mezunlarının ifadeye katılım düzeyi ilkökul mezunlarının ifadeye katılım düzeyinden anlamlı derecede daha yüksektir. “Ormanlar kırsal kalkınmaya katkı sağlar” ifadesi için; ortaokul ve lise mezunlarının ifadeye katılım düzeyi ilkökul mezunlarının ifadeye katılım düzeyinden anlamlı derecede daha yüksektir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmaya katılan bireylerin %64,6’sı erkektir. Eğitim durumuna bakıldığında ise en yüksek oranı %35,4’ü ilkökul mezunları almaktadır. Ortalama hane halkı genişliği 2,38 ve ortalama yaş 50,32’dir. Gelir grupları içerisinde en yüksek payı (%29,6) 1501-2500 TL olanlar almaktadır. Orman köylerinde yaşayan bireyler kendi geçimlerini sürdürebilmek için küçükbaş hayvan yetiştirmekte ve arıcılık faaliyetinde bulunmaktadır.

Tıbbi ve aromatik bitkilerden genellikle kantaron ve kekik kullanılırken, sıra ve defne daha az kullanılmaktadır. Bu bitkiler genellikle ticari amaç için değil, aile ihtiyacı için kullanılmaktadır. Yaş meyve ve sebze ise kuşburnu, mantar ve böğürtlen her zaman kullanılırken, hardal, yabani elma ve erik daha az kullanılmaktadır. Odun, kereste ve reçine gibi ürünlerden az faydalanılırken keçiyoynuzu ve kuşburnu yoğun olarak kullanılmaktadır.

Ağır işgücü gerektiren işlerde erkekler çalışırken daha hassas ürünlerin toplanmasında kadınlar yer almaktadır. Diğer ürünlerde genellikle erkek ve kadın birlikte çalışmaktadır. Bireylerin orman ve orman ürünlerine bakış açıları genel olarak incelendiğinde cinsiyete, yaşa ve eğitim düzeyine göre değişmediği tespit edilmiştir. Bunun nedeni yaşamlarını idame ettirebilmek için ormana ve ürünlerine ihtiyaç duymadıklarıdır.

Öneriler

Elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Orman köylerinde yaşayan bireylere ürünlerin toplanması, kurutulması, saklanması ve kullanılması hakkında eğitimler verilmelidir. İnsan sağlığı açısından bilinçsizce kullanılmaması gerektiği hakkında da uyarılar yapılmalıdır.
- Orman ürünleri konusunda öncelikleri, hangilerinin kültüre alınması gerektiği, dünya pazarındaki arz-talep durumunu ve fiyatlar konusunda bilgilerin alınabileceği disiplinler arası bir komitenin kurulması orman ürünlerini koruma açısından yararlı olabilecektir.
- Tıbbi ve aromatik bitki tarımı yapmak isteyen vatandaşlara gerekli olan tohum, gübre ve ekim alanı konularında destekler sağlanabilir.
- Ormanlarda ve meralarda, tıbbi ve aromatik bitkilerin varlığının korunması bakımından ormancılık veya hayvancılık işiyle uğraşan vatandaşların bu alanlarda faaliyet göstermemesi için alanların çevrilmesi ve hayvanların girmesi önenebilir.
- Az bulunan, ekonomik değeri yüksek olan, endemik bitki türü olan veya nesli tehlike altında olup koruma statüsünde yer almakta olan, tıbbi ve aromatik bitkilerin devamlılığını sağlamak için ilgili kurumlarda kontrol ve koruma merkezlerinin kurulması sağlanabilir.

